

Martina Gajdošová

PRVÉ ŽENY V PRÁVNICKOM VZDELÁVANÍ NA SLOVENSKU V ČESKOSLOVENSKEJ REPUBLIKE V ROKOCH 1918–1938

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá vstupom žien do právnického vzdelávania na Slovensku v období Československa v rokoch 1918–1938. Príspevok opisuje právnické štúdium na Slovensku, predovšetkým na Právnickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave v uvedenom období. Osobitná pozornosť je venovaná študentkám na Právnickej fakulte Univerzity Komenského v rokoch 1921–1938 (1939). Z Archívu Univerzity Komenského, z fondu Právnická fakulta Univerzity Komenského a to z jednotlivých matrík zimných a letných semestrov akademických rokov 1921/22 až 1938/39, ako aj z osobných spisov študentiek sú sumarizované údaje, ktoré svedčia o zastúpení ženského elementu na fakulte. Príspevok poskytuje prehľad v ich jednotlivých počtoch, zložení národnostnom i náboženskom, dokresluje tiež sociálne pomery študentiek. Údaje sú rozčlenené do troch časových pásem od 1921/22 do 1925/26, kedy fakulta eviduje prvé absolventky; druhé obdobie je 1926/27 – 1931/32, obdobie nárastu študentstva na fakulte a tretie obdobie 1932/33 – 1938/39, obdobie postupného poklesu stavu študentstva na fakulte. Príspevok tiež sumarizuje údaje o absolventoch fakulty a poskytuje niektoré štatistické pohľady. V rámci vytyčeného obdobia 1918–1938 je posledným sledovaným akademickým rokom 1938/39, teda čiastočne sú zahrnuté aj údaje z roku 1939, po vzniku Slovenskej republiky.

Kľúčové slová: študentky práva, právnické vzdelávanie (Československo 1918–1938), Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

1. PRVÉ PRÁVNIČKY

Prélom 19. a 20. storočia priniesol mnohé novoty a jednou z nich bola tzv. ženská otázka. Moderná doba priniesla moderné profesie ženám. Patrili k nim napr. povolanie učiteľské, spisovateľské, redaktorské, prekladateľské, lekárske a taktiež aj právnické.¹ Tento všadeprítomný trend sprevádzala aj skutočnosť, že vysokoškolské štúdium začalo byť spočiatku síce ojedinele, postupne celkom prirodzene prístupné aj ženám. Ekonomické i sociálne prostredie sa menilo a akceptovanie vzdelávania a vzdelania aj u žien sa stalo neodmysliteľnou súčasťou života. Vysokoškolsky vzdelané ženy postupne začínali vytvárať svoj podiel na ekonomicky aktívnom obyvateľstve.

Údaje o prvých ženách na právnických štúdiách i v právnických profesiách u nás evidujeme v 20. st., a to konkrétne až po vzniku Československa. V Čechách to bola právnická fakulta Karlovej univerzity v Prahe, kde ženy začali študovať v zimnom semestri v akademickom roku 1918/1919. Prvou absolventkou práva v Čechách bola v roku 1923 JUDr. Anděla Kozáková.² Na Slovensku to bol akademický rok 1921/1922 a Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, kedy sa počalo s právnickým vzdelávaním – aj pre ženy a prvé absolventky sa počítajú od roku 1926.³ Treba však uviesť, že ženy – teda minimálne aspoň jedna – na Slovensku študovala právo už v akademickom roku 1919/20,

¹ Porovnaj napr.: DUDEKOVÁ, G. a kol. *Na ceste k modernej žene, kapitoly z dejín rodových vzťahov na Slovensku*. Bratislava: VEDA, 2011.

² KRÁL, V. Ženy v advokácii. *Bulletin advokacie*. 2013, č. 1, s. 87.

³ Porovnaj matriky Právnickej fakulty Univerzity Komenského, a. r. 1921/1922. In: Archív Univerzity Komenského.

a to na maďarskej právnickej akadémii v Košiciach. Po jej zrušení prestúpila na bratislavskú právnickú fakultu a patrila k prvým absolventkám v roku 1926. (Podrobnejšie pozri nižšie, pozn. aut.)

Ženy v práve poznali už v ére antického Ríma. Notoricky známou, aspoň pre tých, čo sa zaujímajú o históriu advokácie, je Carfania.⁴ Zo súčasného pohľadu však je pre vstup ženy do sveta práva (napr. i do advokácie) zaujímavým obdobie konca 19. a začiatku 20. storočia. Ženy do právnického vysokoškolského vzdelávania v Európe postupne začali prenikať od 70-tych rokov 19. storočia (napr. Francúzsko, Veľká Británia), vo väčšom meradle až v druhom a treťom decéniu 20. storočia.⁵

1.1 Ako to bolo v Československu

Ženy sa mohli stať riadnymi poslucháčkami Právnickej fakulty na Karlovej univerzite odo dňa vyhlásenia Československej republiky na základe uznesenia jej profesorského zboru.⁶ Prvou absolventkou práva v Čechách bola v roku 1923 JUDr. Anděla Kozáková, ktorá najskôr pôsobila na ministerstve sociálnej starostlivosti a v roku 1929 dosiahla substitúciu notárstva. Prvou advokátkou v Čechách i v celom Československu bola JUDr. Matylda Mocová-Wichová, v roku 1929.⁷ V Prahe okrem toho právnicku vzdelávala nemecká univerzita a v Brne Masarykova univerzita.

Počiatkové roky prvej republiky sa v súčasnosti charakterizujú ako obdobie, v ktorom existovali ťažkosti v uplatnení právnicku vzdelaných žien. Nebolo jednoduché prenikať do pozícií v štátnych službách – do exekutívy – politickej správy, ani do súdnictva, štátneho zastupiteľstva, pričom trochu ľahšie to bolo v samospráve. Prezident Masaryk sa v roku 1928 k ťažkostiam žien zamestnať sa v štátnych službách vyjadril: „...*Je mi divné, že zejména naše úřady, státní a autonomní, brání se připuštění žen v úřady, když se tu*

⁴ V Ríme bol vydaný predpis (1 § 5 D. III, 1 De postulando), podľa ktorého sa vystupovanie v právnych veciach odňalo ženám – vystupovať na fóre a zastupovať v cudzích veciach. Dôvod k tomu vraj dala Carfania, nečestná žena, ktorá nevhodným vystupovaním obťažovala súdy. Porovnaj napr. KERECMAN, P. – MANÍK, R. *História advokácie na Slovensku*. Bratislava: Eurokódex, s. 18; FLEJŠÍČ, E. A. O ženskej advokature. *Pravo, ježenedelnaja juridičeskaja gazeta*. 1910, No. 2, 10. 1. 1910, C.-Peterburg.

⁵ Napr. vo Francúzsku ženy študovali právo od r. 1870 a v r. 1900 sa medzi advokátov zapísala prvá žena Jeanne Chauvin; v Poľsku sa prvou advokátkou v roku 1925 stala Helena Wiewiórska, v Nemecku evidovali prvé advokátky v roku 1922, vo Veľkej Británii bola prvou ženou advokátkou Iva Williams v roku 1922; porovnaj: KRÁL, V. *Případy slavných i neslavných aneb můj život s advokací*. Praha: vlastním nákladem autorovým, 2010, s. 21; REDZIK, A. – KOTLIŇSKI, T. J. *Historia adwokatury*. Warszawa: Naczelna Rada Adwokacka, 2012, s. 250; ZAVACKÁ, K. *Právničky v Československej republike, Absolventky práva a právna prax v Československej republike po roku 1918, (vychádzajú z Sommera, 1928, s. 5)*. In: G. Dudeková a kol. *Na ceste k modernej žene, kapitoly z dejín rodových vzťahov na Slovensku*. Bratislava: VEDA, 2011, s. 594; KOZÁKOVÁ, A. *Ženy a právnické povolání*. Všeherd, 1923.

⁶ Koncom 19. st. v rakúsko-uhorskej monarchii už ženy začali riadne študovať na fakultách filozofických a lekárskejších. V právnickom štúdiu v Čechách sa prvé hospitantky objavili počiatkom 20. storočia, statusu riadneho študenta sa nedočkali, a preto odchádzali – najčastejšie na filozofiu. V roku 1900 sa profesori práva uzniesli, že uchádzačky riadne zapisujú, rakúske ministerstvo s tým však nesúhlasilo. V roku 1908 univerzitný senát v Prahe na žiadosť *Sdružení akademicky vzdělaných žen* podal dobrozdanie ministerstvu kultu a vyučovania o možnosti štúdia žien na právnickej fakulte. Ministerstvo však naďalej s riadnym štúdiom žien nesúhlasilo. Porovnaj: ZAVACKÁ, K. *Právničky v Československej republike, Absolventky práva a právna prax v Československej republike po roku 1918, (vychádzajú z Sommera, 1928, s. 5)*. In: G. Dudeková a kol. *Na ceste k modernej žene, kapitoly z dejín rodových vzťahov na Slovensku*. Bratislava: VEDA, 2011, s. 586; UHROVÁ, E. *Anna Honzáková a jiné dámy*. Praha: vydané vlastním nákladem, 2012, s. 210.

⁷ KRÁL, V. *Ženy v advokácii*. *Bulletin advokacie*. 2013, č. 1, s. 87.

do značné míry jedná o ženy a dcery úředníků...“⁸ Zrejme ľahšie, ale tiež po krôčikoch to bolo s advokáciou.

1.2 Právnické vzdelávanie na Slovensku v čase Československej republiky

V období vzniku republiky pôsobila v Bratislave Právnická fakulta maďarskej Alžbetínskej univerzity, založená v roku 1914, a v Košiciach a v Prešove pôsobili právnické akadémie.⁹ V novovzniknutej republike bolo potrebné vychovať slovenských právnikov, preto sa v roku 1919 (s oficiálnym začiatkom výučby 24. 10. 1921) zriadila právnická fakulta československej štátnej Komenského univerzity. Maďarská univerzita i jej právnická fakulta boli zrušené bez právneho nástupcu. Od roku 1919 maďarská fakulta nemohla prijímať nových študentov, pričom jej študenti ešte mohli štúdium dokončiť podľa uhorského študijného poriadku, od akademického roka 1921/22 na právnickej akadémii v Košiciach alebo na niektorej právnickej fakulte v ČSR. Učiteľia do konca akademického roka 1921/22 boli vyplácaní štátom, ak si zachovali bydlisko na území ČSR.¹⁰

V Bratislave sa Právnická fakulta Univerzity Komenského otvorila v akademickom roku 1921/22.¹¹ Prezident Masaryk dekrétom z 20. 5. 1921 menoval prvých šiestich riadnych a mimoriadnych profesorov Právnickej fakulty Univerzity Komenského. V protokoloch profesorského zboru fakulty je zápis o ustanovujúcej schôdzi profesorského zboru právnickej fakulty štátnej Komenského univerzity v Bratislave, ktorá sa konala dňa 4. 6. 1921 v Prahe na Ministerstve školstva a národnej osvety. Prítomní boli predseda prof. Sommer (rímske právo), ďalej m. prof. Vážný (rímske právo), prof. Ráth (občianske právo), prof. Svoboda (občianske právo), prof. Laštovka (správne právo), m. prof. Tomsa (právná filozofia). Za dekana bol zvolený prof. Ráth, za prodekana prof. Laštovka, za senátora bol

⁸ K ťažkostiam právnicki vzdelaných žien presadzovať sa vo svojej kvalifikácii pozri bližšie: ZAVACKÁ, K. Právničky v československej republike. Absolventky práva a právna prax v Československu po roku 1918. In: G. Dudeková a kol. *Na ceste k modernej žene, Kapitoly z dejín rodových vzťahov na Slovensku*. Bratislava: Veda, 2011, s. 589.

⁹ Napr. v Košiciach v roku 1657 biskup Benedikt Kišdy založil listinou „*studium universale*“ akadémiu. Akadémia alebo Univerzita vznikla pod vedením jezuitov Spoločnosti Ježišovej. V roku 1660 vydal v Grazi cisár Leopold I. zlatú bulu Košickej univerzity, ktorá jej zabezpečila rovnaké privilégia ako mali všetky ostatné univerzity habsburskej monarchie vo Viedni, v Prahe, v Kolíne nad Rýnom, Grazi, Trnave, Olomouci a v ďalších európskych mestách. Univerzitu tvorili teologická, filozofická a právnická fakulta. V roku 1773 prestala univerzita patriť jezuitskému rádu a stala sa štátnou inštitúciou – Academia Regia. Na základe vládneho ustanovenia – *Ratio educationis* stratila samostatnosť a ostala len pobočkou jedinej uhorskej univerzity v Budíne s právom promovať. V roku 1850 sa Academia Regia premenila na Právnickú akadémiu a v tejto podobe pôsobila do roku 1921; in: UPJŠ Košice. Dostupné z: <<http://www.upjs.sk/univerzita/info/o-univerzite/historia-univerzity/>> [2014-08-19].

¹⁰ BLAHO, P. – VLKOVÁ, E. (eds). *Právnici na Univerzite Komenského v Bratislave. 75 rokov činnosti Právnickej fakulty Univerzity Komenského, (1921–1996)*. Bratislava, 1996, s. 24.

¹¹ Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave vznikla na základe nariadenia vlády č. 276/1921 Zb. z. a n. zo dňa 11. 8. 1921 a jej sídlom sa stali priestory na Kapitulskej 26 v Bratislave. Po zrušení Bratislavskej uhorskej kráľovskej univerzity, ktorá tu v tom čase sídlila, tieto priestory pripadli Československej štátnej univerzite v Bratislave, rektorátu a neskôr tu sídlila i filozofická a právnická fakulta. Univerzita bola premenovaná na Univerzitu Komenského; Československá štátna univerzita v Bratislave bola zriadená na náklade z. č. 375/1919 Zb. z. a n. z 27. 6. 1919 na Univerzitu Komenského bola premenovaná na základe z. č. 595/1919 Zb. z. a n. zo dňa 11. 11. 1919; podrobnejšie o histórii právnického vzdelávania pozri: GRÓFOVÁ, M. Vzdelávanie na Univerzite Komenského očami študenta Právnickej fakulty UK v rokoch 1921–1945 vo svetle archívnych dokumentov. In: J. Pekár (ed.). *Univerzita Komenského a vysokoškolské vzdelávanie, minulosť, prítomnosť, budúcnosť, zborník z konferencie*. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, 2009, s. 115–127.

zvolený prof. Tomsa. Čoskoro na to sa rektorom Univerzity Komenského stal prof. Ráth, dekanom právnickej fakulty prof. Laštovka a prodekanom prof. Svoboda. Profesorský zbor pre tvoriacu sa slovenskú právnickú fakultu bol vytvorený podľa vymenovacieho návrhu profesorského zboru Právnickej fakulty Univerzity Karlovej, ktorý ho určil na požiadanie zo svojich docentov.¹² Uvedený profesorský zbor sa zaslúžil o zavedenie výučby aj formou praktických cvičení, ktoré sa osvedčili v zahraničí, inicioval založenie akademickej knižnice a podporoval nákup odbornej literatúry a intervenoval za rozšírenie priestorových kapacít fakulty. Profesorský zbor bol dôležitým orgánom fakulty, ktorý zodpovedal za výučbu, zostavoval plán prednášok, navrhoval nových profesorov a disponoval disciplinárnou právomocou.¹³

V roku 1923 bola definitívne zlikvidovaná právnická akadémia v Košiciach a zástupcovia bratislavskej fakulty prevzali knižnicu tohto *ústavu* na výchovu právnického úradníctva. *Po vzniku republiky bola zrušená maďarská univerzita v Bratislave, aj právnická fakulta v Košiciach... Nesplnili sa teda ani maďarské túžby po zriadení novej akadémie slovenskej v Košiciach, s paralelnými kurzami maďarskými, a tak teraz* (v r. 1924, pozn. aut.) *bola i knižnica starého ústavu zlúčená s knižnicou bratislavskej univerzity, ktorá je jediným učilištom právnickým na pôde slovenskej.*¹⁴

Na Slovensku, podľa dosiaľ známych údajov, prvá žena študovala právo od roku 1919. Išlo o študentku Právnickej akadémie v Košiciach Alžbetu Cziglerovú, ktorá po zrušení tejto vzdelávacej ustanovizne prestúpila na Právnickú fakultu Univerzity Komenského v Bratislave, a to v roku 1922. Prvenstvo jej patrí viacnásobne. Patrila k prvým absolventkám práva na Slovensku v roku 1926 a stala sa aj prvou advokátkou na Slovensku v roku 1931.

Právnická fakulta Univerzity Komenského realizovala prestupy z bývalej právnickej akadémie. Svedectvom (okrem iného aj kompetencie Ministerstva školstva a národnej osvety v Prahe voči fakulte, pozn. aut.) je odpoveď ministerstva dekanstvu fakulty z 19. 11. 1922, v ktorom kladne odpovedá na žiadosť dekanstva, aby poslucháčka bývalej (maďarskej) právnickej akadémie v Košiciach mohla byť zapísaná na fakultu *pod tou podmíankou, že podrobí se do 4 mesíců úspěšně státní zkoušce z dejin práva na území republiky československé, načež ji budou 3 složené zkoušky na zhora řečené akademii uznány za státní zkoušku historicko-právní.*¹⁵

¹² Archív Univerzity Komenského, zápisnica zo zasadnutia profesorského zboru právnickej fakulty Univerzity Komenského dňa 22. 6. 1921 v Bratislave; Protokoly profesorského zboru PF UK 1921–1926. V roku 1927 bol siedmy profesor JUDr. Richard Horna – dejiny práva stredo európskeho a českého; BLAHO, P. – VLKOVÁ, E. (eds). *Právnicki na Univerzite Komenského v Bratislave. 75 rokov činnosti Právnickej fakulty Univerzity Komenského, (1921–1996)*. Bratislava, 1996, s. 26.

¹³ Podrobnejšie k životu na fakulte pozri napr.: BLAHO, P. – VLKOVÁ, E. (eds). *Právnicki na Univerzite Komenského v Bratislave. 75 rokov činnosti Právnickej fakulty Univerzity Komenského, (1921–1996)*. Bratislava, 1996, s. 11–58; ČERNÁK, T. Gustáv Husák a jeho štúdium na Právnickej fakulte Univerzity Komenského. In: N. Kmeť – M. Syrný. *Odváľujem balvan: pocta historickému remeslu Jozefa Jablonického*. Bratislava; Banská Bystrica: Veda, 2013, s. 16–27.

¹⁴ *Všehrd*, List československých právnikov. 1924, roč. V., s. 132.

¹⁵ Žiadateľka absolvovala v rokoch 1919–1922 šesť semestrov na maďarskej právnickej akadémii v Košiciach a žiadala uznať absolvované skúšky, „*aby mohla poslúchať ostatné dva semestre na Právnickej fakulte Univerzity Komenského, aby podľa československého študijného poriadku mohla získať absolutorium za účelom dosiahnutia čl. doctoratu iuris*“; Č. j. 124269/22; Z ďalšej korešpondencia študentky vyplýva, že 19. 12. 1922 požiadala dekanstvo, aby jej pre nedostatok ovládania slovenskej reči predĺžilo lehotu na zloženie doplnujúcej

1.3 Ako prebiehalo právnické štúdium na Slovensku

Štúdium práva na Právnickej fakulte Univerzity Komenského prebiehalo obdobne, ako na ostatných právnických fakultách v Československu. V Čechách pôsobila právnická fakulta Karlovej univerzity v Prahe, na Masarykovej univerzite v Brne a v Prahe ešte pôsobila nemecká právnická fakulta na Ferdinandovej univerzite.¹⁶

Štruktúra i obsah štúdia vychádzali z rakúskej právnej úpravy, pričom štúdium bolo rozdelené na najmenej 8 semestrov. Na štúdium sa mohol prihlásiť ten, kto absolvoval maturitnú skúšku na gymnáziu. Absolventi obchodných akadémií si museli doplniť maturitnú skúšku z latinčiny a filozofickej propedeutiky. Po prvej trojsemestrovej historickoprávnej časti štúdia nasledovalo päťsemestrové právovecké a štátovedecké obdobie. Po prvom období nasledovala historickoprávna skúška a na konci posledného semestra sa mohol študent prihlásiť na ďalšiu štátnicu, na judiciálnu alebo na štátovedeckú, poradie nebolo rozhodujúce. Predpokladom bolo, že získal absolútorium a prvú štátnicu.¹⁷

Po úspešnom absolvovaní štátovedeckej a judiciálnej štátnej skúšky spravidla nasledovalo približne ročné obdobie, v ktorom študent postupne skladal prísne skúšky doktorské, nazývané aj rigoróza. Až ich úspešným zložením adept získal doktorát práv.¹⁸

Obsah právnického štúdia, naplnenie dnešnou terminológiou tzv. nosného jadra študijných predmetov a ďalších tém súvisiacich s jadrom, je možné konkrétne sledovať z oficiálnych dokumentov študentov, ktoré sa nachádzajú v ich personálnych spisoch, s názvom *absolutorium*. Z absolútoría študentky,¹⁹ ktorá bola poslucháčkou fakulty

skúšky na 1. 7. 1923. Následne 10. 1. 1923 dekanstvo fakulty zasiela ministerstvu prípis, v ktorom uvádza: „... profesorský zbor na základe usnesení per rollam učiněném doporučuje, aby žádosti za prodloužení lehoty bylo vyhověno...“, in: Archív Univerzity Komenského, fond: PF UK BA, študijný spis Alžbeta Cziglerová.

¹⁶ Koncepciu právnického štúdia v Bratislave podľa vzoru českého dokumentuje nariadenie vl. č. 276/1921 Sb. o zriadení právnickej fakulty Komenského univerzity v Bratislave, v ktorom bolo určené, že pre štúdium a štátne skúšky platí študijný a skúšobný poriadok vydaný zákonom č. 68/1893 r. z., v znení zákona č. 290/1919 Sb. a nariadenia a inštrukcie vykonávajúce oba predpisy. O peripetiách unifikácie predpisov vysokoškolského štúdia pozri napr.: BLAHO, P. – VLKOVÁ, E. (eds). *Právnicki na Univerzite Komenského v Bratislave. 75 rokov činnosti Právnickej fakulty Univerzity Komenského, (1921–1996)*. Bratislava, 1996, s. 39.

¹⁷ Zloženie skúšobných komisií pre skladanie štátnych skúšok zriadených ministerstvom školstva a národnej osvetly bolo nasledovné: historicko-právna skúška: predseda prof. Sommer, členovia: prof. Horna, prof. Laštovka, prof. Tomsa, prof. Vážný, prof. Bušek; judiciálna skúška: predseda prof. Ráth, členovia: profesori Milota, Horna, Fajnor, Sommer, Tomsa, štátny zástupca Kissich, Krno, verejný notár a advokát Medvecký, Slabeycius; štátovedecká skúška: profesori: Laštovka, predseda, členovia: Horna, Ráth, Sommer, Tomsa, radca generálneho finančného riaditeľstva Jeřábek, minister pre správu Slovenska Kállay (jeho dcéra Olga Kállayová študovala právo od akad. roka 1930/31, JUDr. 1934, pozn. aut.), hlavný župný fiškál Kováč. In: P. Blaho – E. Vlková (eds). *Právnicki na Univerzite Komenského v Bratislave. 75 rokov činnosti Právnickej fakulty Univerzity Komenského, (1921–1996)*. Bratislava, 1996, s. 39.

¹⁸ Podrobnejšie k štúdiu na PF UK pozri: GRÓFOVÁ, M. Klenoty v slovenských archívoch – Archív UK v Bratislave. In: *Katalóg k výstave MV SR v spolupráci so SNM, vernisáž – 21. 11. 2013 na Bratislavskom hrade*; GRÓFOVÁ, M. Vzdelávanie na Univerzite Komenského očami študenta Právnickej fakulty UK v rokoch 1921–1945 vo svetle archívnych dokumentov. In: J. Pekár. *Univerzita Komenského a vysokoškolské vzdelávanie, minulosť, prítomnosť, budúcnosť, zborník z konferencie*. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, 2009, s. 115–127. Napr. poplatok („taxa“) sa platil za štúdium, za každú štátnicu i rigoróza, aj za promóciu – poplatok za semester bol približne 160 Kč, ak bolo zapísaných 20 hodín, poplatok za promóciu 300 Kč 50 h (1929); poplatok za rigorózum 280 Kč 50 h (1929).

¹⁹ Absolútorium vydané 6. 7. 1929, in: Archív Univerzity Komenského, fond: PF UK BA, študijný spis Leona Funková; Leona Funková získala titul JUDr. v r. 1929 a v r. 1934 stala v poradí šiestou ženou advokátkou na Slovensku.

v rokoch 1923/24 – 1928/29, je zrejмый priebeh štúdia.²⁰ V prvých troch semestroch boli zaradené predmety najmä z rímskeho práva a právnych dejín.²¹ Inšpirujúco pre súčasnosť vyznieva povinnosť študenta po neúspechu na štátnici pred opravným termínom povinne si opakovane zapísať určené predmety.²² Druhú etapu štúdia tvorili štvrtý až ôsmy semester, v ktorom sa výučba sústredila predovšetkým na československé právo občianske, trestné právo, ústavné právo, obchodné právo a národné hospodárstvo.²³

Pre konkrétne porovnanie štúdia na právnickej akadémii v Košiciach a na Právnickej fakulte Univerzity Komenského slúži príklad študentky, ktorá od akademického roka 1919/20 študovala na maďarskej právnickej akadémii v Košiciach a po jej zrušení presťahovala na Právnickú fakultu Univerzity Komenského.²⁴

²⁰ Je zaujímavé nazrieť do absolutórií aj s ohľadom na súčasné pomery, napr. slovenské – v kontexte s procesom komplexnej akreditácie univerzít a úvahami o náplni právnického štúdia, o opise študijného odboru právo, o vymedzení nosného jadra a ďalších tém súvisiacich s jadrom, o zaradení predmetov v bakalárskom a magisterskom štúdiu v jednotlivých semestroch a pod.

²¹ Ústava rímska a právne pramene rímske, dejiny a systém súkromného práva rímskeho – I. časť obecná, dejiny a systém súkromného práva rímskeho – právo vecné, úvod do vied právnych a štátnych, dejiny práva v zemiach českých, dejiny verejného práva v strednej Európe, praktická filozofia; dejiny a systém súkromného práva rímskeho – diel III. právo rodinné a dedičské, dejiny a systém súkromného práva rímskeho – diel II. právo obľagačné, dejiny cirkevné I, dejiny súkromného práva v strednej Európe, dejiny práva na Slovensku, praktické cvičenie z práva rímskeho; praktické cvičenia z práva rímskeho, cirkevné právo, praktické cvičenia z práva cirkevného, praktické cvičenia z práva stredoeurópskeho, ústavné dejiny Moravy, dejiny súkromného práva v strednej Európe, štatistika.

²² Z poznámok uvedeného absolutória: „... vykonala štátnu skúšku z dejín práva s výsledkom nedostatočným. Opakovať môže skúšku po jednom semestri a opätne navštevovať musí prednášky z oborov skúšobných vo výmere najmenej desať hodín týždenne. V Bratislave 8. X. 1925, Sommer, v.r. predseda komisie“; dokonca po absolvovaní ďalšieho „medzisemestra“: „... vykonala štátnu skúšku z dejín práva s výsledkom nedostatočným. Opakovať môže skúšku po dvoch semestroch a opätne navštevovať musí prednášky z oborov skúšobných vo výmere najmenej desať hodín týždenne. V Bratislave 9. II. 1926, Sommer, v.r. predseda komisie.“ Štátnicu úspešne absolvovala 12. 2. 1927.

²³ Z uvedeného absolutória: Dejiny právnej filozofie, čl. právo občianske – všeobecná časť, knihovný poriadok, čl. právo občianske – právo vecné, záväzky mimozmluvné, úvod do občianskeho práva, úvod do národného hospodárstva, čl. právo trestné – právo hmotné; medzinárodné právo súkromné, čl. poriadok trestný, praktické cvičenia z práva trestného, ústavné právo, národohospodárska theória, čl. právo občianske – zástavné; súdny poriadok – konkurz, praktické cvičenia zo súdneho poriadku, praktické cvičenia z práva občianskeho, právo obchodné, právo zmenečné, praktické cvičenia z práva obchodného a zmenkového, čl. právo procesné, národohospodárska politika, finančná veda, praktické cvičenia z národného hospodárstva, česká hudba; právo rodinné, právo dedičské, civilný súdny poriadok – časť všeobecná, čl. civilný riadny súd, náuka správna a čl. právo správne, národohospodárska politika, nesporné riadenie, čl. právo civilný procesné II, čl. právo konkurzné, exekučné pokračovanie. Študentka zložila písne skúšky doktorské, t. j. rigoróza: II. dňa 25. 6. 1929 a III. dňa 9. 12. 1929 a v roku 1929 je evidovaná ako absolventka s titulom JUDr.

²⁴ Tieto predmety boli obsahom štúdia na bývalej maďarskej právnickej akadémii v Košiciach – 4 semestre od roka 1919/20: rímske právo, dejiny maďarskej ústavy a práva, úvod do vied právnych a štátnych, etika, dejiny politické najnovšej doby, rané dejiny, rímske právo, dejiny kultúry, verejné zdravotníctvo, rímske právo dedičské, cvičenie z právnych dejín, jazyk slovenský, poznámka: 28. 6. 1920 podrobila sa I. základnej skúške s prospechom väčšinou hlasov *výtečným*; národné hospodárstvo, právna filozofia, maďarské právo súkromné, politika, jazyk slovenský, ústavné právo, finančné právo, štatistika, maďarské právo súkromné, pozitívne právo medzinárodné, poznámka: 12. 7. 1921 podrobila sa II. základnej skúške s prospechom všetkými hlasmi *výtečným*; právo občianske a súdne, obchodné a zmenkové právo, trestné právo, rakúske právo súkromné, finančné právo, trestné právo procesné, správne právo, civilný súdny poriadok, trestné právo, náuka o cenných papieroch, poznámka: 4. 7. 1922 podrobila sa III. základnej skúške s prospechom väčšinou hlasou *výtečným*. Potom nasledovali predmety absolvované na bratislavskej fakulte. Absolutórium vystavené bratislavskou fakultou 20. 7. 1923, na historicko-právne rigoróza bola pozvaná na deň 20. 3. 1924 a napokon absolventkou s titulom JUDr. sa stala v roku 1926; in: Archív Univerzity Komenského, fond: PF UK BA, študijný spis Alžbeta Czíglerová.

Právnické štúdium v Bratislave prebiehalo obsahovo v zásade obdobne ako v Prahe. Je možné nahliadnuť do osobného spisu študentky,²⁵ ktorá na Právnickej fakulte Karlovej univerzity v Prahe študovala v rokoch 1926/27 až 1928/29 a štúdium dokončila na Právnickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave – ... *v Praze byla, aby se naučila lépe česky, chce pokračovat v Bratislavě z důvodů hospodářských i aby lépe poznala slovenské právo...*; (študentka bola rodáčkou z Košíc, pozn. aut.). Oproti Bratislave sa v Prahe už vyučovali samostatné predmety týkajúce sa napr. tlačového práva, pracovného práva, sociálneho poistenia a stretávame sa tu aj s predmetom s výkladom parlamentarizmu.²⁶ Pri porovnaní štúdia na oboch fakultách, z obsahu študijného programu je badať, že štúdium malo v zásade podobný charakter. Známu je aj skutočnosť, že viacerí profesori pôsobili v Prahe i v Bratislave, teda v ich osobách bol prirodzene garantovaný obsah, kvalita i náročnosť štúdia. Možno spomenúť niektorých z nich – napr. aj v Prahe aj na bratislavskej fakulte pôsobili profesori Sommer, Boháček a Bušek.²⁷

Študenti bývali v Bratislave na privátoch, ale univerzita mala aj svoje univerzitné internáty – Lafranconi a kolégium sv. Svorada boli chlapčenské a internát na Cintorínskej ulici bol dievčenský. Študentky mali k dispozícii (obdobne ako študenti) byt s kúrením, osvetlením, upratovaním a kúpeľmi, posteľnú bielizeň a periny si však museli priniesť samy.²⁸ Medzi údajmi o byte je možné nájsť aj iné ubytovne, kde žili v časoch štúdia po-

²⁵ In: Archív Univerzity Komenského, fond: PF UK BA, študijný spis Jaqueline Anna Matznerová.

²⁶ Z uvedeného absolutória vyplýva, aké predmety študentka absolvovala v Prahe: v prvých troch semestroch: rímske právo súkromné – náuka všeobecná, dejiny rímskej ústavy a právne pramene, rímske právo súkromné II, dejiny verejného práva v strednej Európe, dejiny práva na území ČSR, praktická filozofia, rímske právo rodinné a dedičské III, civilný proces rímsky, rímske právo obliagačné, cirkevné právo I, pramene cirkevného práva, dejiny súkromného práva v strednej Európe, dejiny práva na území republiky čsl., ústavné dejiny české, ústavné dejiny Moravy, dejiny filozofie práva; právo cirkevné II, proces kánonický, právo manželské, o dejinách práva na Slovensku, vybrané partie z ríšskych dejín rakúskych a českých, repetitória z práva rímskeho; pozn.: „... vykonala státní skoušku z dějin práva s výsledkem dobrým v vyznamenáním z práva římského a dějin práva na území R.Č.S a práva církevního. V Praze dne 1. února 1928. Henner v.r. předseda komise.“ V štvrtom až šiestom semestri boli tieto predmety: štatistika, právo občianske – časť všeobecná, právo občianske – záväzky mimozmluvné, právo občianske – právo rodinné, trestné právo, úvod do štúdia práva verejného, úvod do politickej ekonomie; právo občianske – práva vecné, právo občianske – právo obliagačné, občianske právo – dedičské právo, banské právo I, trestné konanie, tlačové právo a jeho reforma, trestné konanie II, správna veda a právo správne, parlamentarizmus, obchodné a zmenkové právo; právo ústavné, medzinárodné právo, pracovné právo – sociálne poistenie, vybrané partie z práva správneho, finančná veda, právo obchodné a zmenkové; od VII. semestra študentka študovala na Právnickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Prechod z Právnickej fakulty Karlovej univerzity na Právnickú fakultu Univerzity Komenského v Bratislave sprevádzalo povolenie Ministerstva školstva a národnej osvety z 30. 12. 1929, v ktorom „... *vzhledem k souhlasu vysloveném profesorským sborem Právnické fakulty Karlovy univerzity v Praze svoluje ministerstvo školství a národní osvěty...*... *aby ... směla pokračovat v rogorozach právnických na Komenského univerzitě v Bratislavě...*“; po siedmoh a ôsmom semestri nasledovali prísne doktorské skúšky – II. dňa 17. 6. 1930 a III. dňa 20. 11. 1930, hneď na to, 22. 11. 1930 bola promovaná a bol jej udelený titul JUDr. In: Archív Univerzity Komenského, fond: PF UK BA, študijný spis Jaqueline Anna Matznerová.

²⁷ Prof. Sommer prednášal v Prahe: dejiny rímskej ústavy a právne pramene, civilný proces rímsky a zabezpečoval repetitória z práva rímskeho, v Bratislave: dejiny rímskej ústavy a právne pramene, rímske právo súkromné – časť všeobecná, rímske právo obliagačné, rodinné a dedičské, rímsky proces civilný; prof. Boháček prednášal v Prahe: rímske právo súkromné II, rímske právo obliagačné, v Bratislave: rímske právo vecné, prof. Bušek zabezpečoval v Prahe: nesporné riadenie – nesporné konanie a exekučné pokračovanie, v Bratislave právo cirkevné, pramene cirkevného práva, právo cirkvi katolíckej II, pomer štátu k cirkvám, praktické cvičenia z cirkevného práva, nesporné riadenie a exekučný poriadok.

²⁸ Mesačný poplatok bol 130 Kč a celodenná strava 8 Kč; Porovnaj: GRÓFOVÁ, M. Vzdelávanie na Univerzite Komenského očami študenta Právnickej fakulty UK v rokoch 1921–1945 vo svetle archívnych dokumentov.

slucháči fakulty. Poslucháčky uvádzali okrem už spomenutého univerzitného internátu na Cintorínskej 2 aj napr. Charitas na Heydukovej 20 v Bratislave, YWCA na Šoltésovej 12 v Bratislave. Pokiaľ študentky neboli z Bratislavy, často uvádzali údaj o byte – adresu privátu, dokonca aj s uvedením konkrétnej osoby, u ktorej bývali.

1.4 Ženy v právnickom vzdelávaní na Slovensku

Od prvého roku pôsobenia Právnickej fakulty Univerzity Komenského, teda od akademického roka 1921/1922, sa v poslucháčskych radoch nachádzali aj ženy. V zimnom semestri akademického roka 1921/1922 bolo zapísaných 199 riadnych študentov, z toho 6 žien a v letnom semestri 143 študentov, z toho 5 žien.²⁹ Zároveň fakulta otvorila svoje priestory pre mimoriadnych študentov, ktorí mali možnosť absolvovať dvojročný kurz vyššieho odborného vzdelania s prednáškami štátneho účtovníctva. Toto mimoriadne štúdium fakulta zabezpečovala ešte aj v 30-tych rokoch 20. storočia. V akademickom roku 1921/1922 bolo v zimnom semestri zapísaných 107 mimoriadnych poslucháčov, z toho 5 žien a v letnom semestri 60 poslucháčov, z toho 2 ženy.³⁰ V akademickom roku 1921/1922 to bolo spolu za právnickú, lekársku i filozofickú fakultu Univerzity Komenského 545 poslucháčov, z toho žien 37.³¹

2. ZOPÁR KONKRÉTNÝCH ÚDAJOV O ŠTUDENTKÁCH PRÁVA

Sledované obdobie rokov 1921–1938 (1939) je vnútorne rozdelené na tri etapy. Prvou je počiatočné obdobie od otvorenia fakulty 1921/22 po akademický rok 1925/26, v ktorom fakulta evidovala prvé absolventky, teda obdobie, keď sa postupne zaplňali jednotlivé ročníky a percentuálne zastúpenie žien predstavovalo približne 2 % – 4 %. Druhou etapou je obdobie od akademického roka 1936/27 do 1931/32. Ide o obdobie postupného nárastu študentov, od 814 do 1186, percentuálne zastúpenie študujúcich žien stúpalo od približne 3 % do 8 %. Treťou etapou je obdobie od akademického roka 1932/33 do 1938/39, kde badať celkový pokles počtu študentov, od 1177 po 530, pričom percentuálne zastúpenie žien v študentstve bolo približne 8 % – 5 %.

Nasledujúca tabuľka č. 1 uvádza prehľad študentov študujúcich na Právnickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave v akademických rokoch 1921/1922 až 1938/39:³²

In: J. Pekár. *Univerzita Komenského a vysokoškolské vzdelávanie, minulosť, prítomnosť, budúcnosť, zborník z konferencie*. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, 2009, s. 115–127.

²⁹ Prvé poslucháčky práva na Slovensku boli Anna Krutošíková, Lujza Pappová, Marie Pichalová, Antonie Stadlerová, Jolana Radová, r. Weisssová a Františka Winklerová (táto v letnom semestri nebola zapísaná). In: Archív Univerzity Komenského, fond: matriky Právnickej fakulty Univerzity Komenského a. r. 1920/21.

³⁰ Prvé mimoriadne študentky právnickej fakulty boli Anna Čederlová, Alžběta Kaminská, Dobromila Tesařová, aj v letnom semestri študovali Emma Okályiová a Zdenka Malinková. In: Archív Univerzity Komenského, fond: matrika PF UK 1921/22. V evidencii mimoriadnych študentov zimného semestra možno uviesť, že týždenne mali zapísaných 6 hodín z predmetu Štátne účtovníctvo, prednášajúci Chlup. V katalógu mimoriadnych poslucháčov PF UK možno nájsť v zimnom semestri 1922/23 – 83 študentov a v letnom semestri 79, žiadna žena.

³¹ Archív Univerzity Komenského. Z výkazu o študujúcich na UK v súhrne za právnickú, lekársku i filozofickú fakultu to bolo za akademický rok 1922/23 to bolo 527, z toho žien 56.

³² Údaje vyplývajú z matrik z jednotlivých semestrov akademických rokov; v matrike fakulty sa evidovali na začiatku každého semestra všetci študenti, pričom sa vyznačil semester, v ktorom sa aktuálne zapísali. In: Archív Univerzity Komenského; fond: PF UK.

Tabuľka č. 1

Akademický rok	Zapísaných študentov v zimnom semestri	Z toho žien / vyjadrené v percentách	Zapísaných študentov v letnom semestri	Z toho žien / vyjadrené v percentách
1921/1922	199	6 (3,0 %)	143	5 (3,5 %)
1922/1923	361	12 (3,3 %)	375	12 (3,2 %)
1923/1924	591	15 (2,5 %)	600	15 (2,5 %)
1924/1925	735	25 (3,4 %)	712	23 (3,2 %)
1925/1926	814	31 (3,8 %)	765	28 (3,7 %)
1926/1927	814	29 (3,6 %)	788	24 (3,0 %)
1927/1928	826	39 (4,7 %)	773	38 (4,9 %)
1928/1929	895	49 (5,5 %)	869	43 (4,9 %)
1929/1930	1011	49 (4,8 %)	949	44 (4,6 %)
1930/1931	1095	63 (5,8 %)	1066	67 (6,3 %)
1931/1932	1186	94 (7,9 %)	1138	92 (8,1 %)
1932/1933	1177	95 (8,1 %)	1123	88 (7,8 %)
1933/1934	1101	94 (8,5 %)	1040	83 (8,0 %)
1934/1935	960	76 (7,9 %)	898	66 (7,3 %)
1935/1936	808	61 (7,5 %)	737	55 (7,5 %)
1936/1937	747	53 (7,1 %)	677	51 (7,5 %)
1937/1938	690	51 (7,4 %)	642	43 (6,7 %)
1938/1939	552	30 (5,4 %)	530	27 (5,1 %)

Medzi prvými poslucháčkami práva možno z matriky uviesť údaje, z ktorých vyplýva pestrosť národnostná, religiózna i sociálna. Je prirodzené, že nie všetci študenti sa stali aj úspešnými absolventmi fakulty, platí to aj o študentkách. Svoje štúdium však nemuseli výlučne zanechať, niektorí prichádzali z iných právnických fakúlt, napr. z Univerzity Karlovej v Prahe, alebo z Masarykovej univerzity v Brne, alebo zo spomínanej zaniknutej právnickej akadémie v Košiciach, niektorí teda aj mohli pokračovať v štúdiu na inej fakulte. V niektorých prípadoch je v matrike uvedené vyčiarknutie v dôsledku prestupu na filozofickú alebo lekársku fakultu alebo prestup z takej fakulty na právo.

2.1 Národnostné zloženie

Nasledujúca tabuľka č. 2 vyjadruje celkové porovnanie zloženia študentiek Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave podľa v matrike uvedenej národnosti podľa troch sledovaných časových období:³³

³³ Nasledujúce údaje sú vnútorne rozdelené do troch časových období, v prvom sa týkajú 45 študentiek, ktoré študovali aspoň jeden semester na Právnickej fakulte Univerzity Komenského v období akademických rokov 1921/22 až 1925/26; v druhom období – akademických rokov 1926/27 až 1931/32, sa údaje týkajú študentiek evidovaných v uvedených rokoch, pričom prvýkrát sú evidované až od akademického roka 1926/27. Celkovo možno v tomto období sledovať údaje o 147 študentkách; v treťom období 1932/33 – 1938/39 sú údaje o 120 študentkách, ktoré študovali aspoň jeden semester na Právnickej fakulte Univerzity Komenského v období týchto akademických rokov, pričom prvýkrát sú evidované od akademického roka 1932/33, a to z jednotlivých matrik podľa semestrov. In: Archív Univerzity Komenského; fond: PF UK.

Tabuľka č. 2

	Počet študentiek					
	1921/22 – 1925/26	1921/22 – 1925/26 uvedené v percentách	1926/27 – 1931/32	1926/27 – 1931/32 uvedené v percentách	1932/33 – 1938/39	1932/33 – 1938/39 uvedené v percentách
Slovenská národnosť	15	33,3 %	66	44,9 %	49	40,8 %
Česká národnosť	14	31,1 %	37	25,2 %	25	20,8 %
Maďarská národnosť	7	15,6 %	18	12,2 %	15	12,5 %
Nemecká národnosť	5	11,1 %	3	2,0 %	6	5,0 %
Ruská národnosť	4	8,9 %	1	0,7 %	–	–
Československá národnosť	–	–	4	2,7 %	11	9,2 %
Poľská národnosť	–	–	1	0,7 %	–	–
Židovská národnosť	–	–	17	11,6 %	13	10,8 %
Italská národnosť	–	–	–	–	1	0,8 %
SPOLU	45	–	147	–	120	–

V národnostnom zastúpení po celý čas prevažovala národnosť slovenská, spočiatku 33,3 %, neskôr 44,9 %, napokon 40,8 %. Druhou v poradí bola národnosť česká, ktorá postupne počtom klesala, spočiatku 31,1 %, neskôr 25,2 %, napokon 20,8 %. Treťou v poradí bola národnosť maďarská najskôr 15,6 %, potom 12,2 % a 12,5 %. Na štvrtom mieste je zaznamenaná židovská národnosť, ktorú si však študentky v prvom sledovanom období ešte neuvádzali, v ďalšom období je bežne uvádzaná, najskôr 11,6 %, potom 10,8 %. Na piatom mieste bola zastúpená národnosť nemecká: 11,1 %, neskôr klesla na 2 % a potom stúpila na 5 %. V prvom období sa na štúdiách práva nakrátko objavili 4 študentky ruskej národnosti, nie sú evidované medzi absolventkami. Jedna na jeden semester, dve na dva semestre a jedna na štyri semestre, z toho dve z nich boli dcérami univerzitných profesorov pôsobiach v Bratislave. V ďalšom sledovanom období študovala na fakulte jedna študentka ruskej národnosti, 6 semestrov, nie je evidovaná medzi absolventkami.³⁴ Jedna študentka poľskej národnosti bola evidovaná 4 semestre, nie je evidovaná medzi absolventkami a jedna študentka italskej národnosti bola evidovaná jeden semester, nie je evidovaná medzi absolventkami.

2.2 Religiózne zloženie

Nasledujúca tabuľka č. 3 vyjadruje celkové porovnanie zloženia študentiek Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave podľa v matrike uvedeného vierovyznania v troch sledovaných časových obdobiach:³⁵

³⁴ Z údajov o nej možno uviesť, že jej otec bol profesorom v Prešove a Ruské reformované gymnázium absolvovala v Prahe.

³⁵ Nasledujúce údaje sú vnútorne rozdelené do troch časových období tak, ako v tabuľke č. 2; Archív Univerzity Komenského; fond: PF UK.

Tabuľka č. 3

	Počet študentiek					
	1921/22 – 1925/26	1921/22 – 1925/26 uvedené v percentách	1926/27 – 1931/32	1926/27 – 1931/32 uvedené v percentách	1932/33 – 1938/39	1932/33 – 1938/39 uvedené v percentách
Rím.-kat. vyznanie	23	51,1 %	63	42,9 %	59	49,1 %
Židovské vyznanie	8	17,8 %	51	34,7 %	34	28,3 %
Ev. a. v. vyznanie	5	11,1 %	22	15,0 %	21	17,5 %
Pravoslávne vyznanie	4	8,9 %	1	0,7 %	–	–
Evanj. reform. Vyznanie	2	4,4 %	3	2,0 %	1	0,8 %
Česko-bratrské vyznanie	1	2,2 %	1	0,7 %	–	–
Bez vyznania	2	4,4 %	3	2,0 %	3	2,5 %
Neuvedený údaj	–	–	1	0,7 %	–	–
Československé vyznanie	–	–	2	1,4 %	2	1,7 %
SPOLU	45	–	147	–	120	–

V religióznom zastúpení študentiek na práve prevažovalo vyznanie rímsko-katolíckeho, ktoré predstavovalo po celý sledovaný čas približne polovicu študentiek, najskôr 51,1 %, neskôr 42,9 %, potom 49,6 %. Na druhom mieste sa po celý čas udržalo vierovyznanie židovské, najskôr 17,8 %, potom stúplo na 34,7 %, napokon kleslo na 28,3 %. Na treťom mieste po celý čas bolo zastúpenie vyznania evanjelického a.v., ktoré postupne stúpalo: 11,1 %, 15 %, 17,5 %. Objavili sa aj študentky vyznania pravoslávneho, evanjelického reformovaného, česko-bratrského, ale aj československého,³⁶ napokon aj 8 študentiek, ktoré uviedli „bez vyznania“, tieto boli českej národnosti. Bezkonfesijnosť sa stala všeobecnejším javom až po vzniku republiky, väčšinou sa prejavovala v Čechách.³⁷

2.3 Osobný stav – vydatá

Z osobného stavu zaznamenaného v matrike je možné konštatovať, že v prvom období študovala jedna študentka vydatá. V druhom období (1926/27 – 1931/32) 18 študentiek študovalo vydatých, od počiatku, alebo sa vydali počas štúdia – 10 sa vydalo počas

³⁶ Cirkev československá bola založená začiatkom roku 1920, najviac sa rozšírila v Čechách, menej na Morave a v Sliezske; na Slovensku a Podkarpatskej Rusi boli československého vyznania iba jednotlivci, ktorí prišli zo zemí historických, v celkových číslach to bolo približne 525 tisíc obyvateľov v roku 1921. V roku 1930 toto vyznanie predstavovalo 8,7 % v Čechách, 4,5 % na Morave, na Slovensku približne 0,4 % a na Podkarpatskej Rusi 0,3 %. In: *Československá statistika – svazek 9, Sčítání lidu v Republice československé ze dne 15. února 1921*. Praha: Státní úřad statistický, 1924; *Československá statistika – svazek 98, Sčítání lidu v Republice československé ze dne 1. prosince 1930, díl I a díl II*. Praha: Státní úřad statistický, 1934.

³⁷ Bez vyznania bolo v Čechách, na Morave a v Sliezske v roku 1910 približne 13 tisíc obyvateľov, v roku 1920 v celej čl. republike už približne 725 tisíc. V Československom priemere približne 5,3 %, v Čechách 9,9 %, na Slovensku i Podkarpatskej Rusi približne 0,2 %. V roku 1930 v Čechách približne 10,3 %, na Slovensku 0,5 %, na Podkarpatskej Rusi 0,7 %. In: *Československá statistika – svazek 9, Sčítání lidu v Republice československé ze dne 15. února 1921*. Praha: Státní úřad statistický, 1924; *Československá statistika – svazek 98, Sčítání lidu v Republice československé ze dne 1. prosince 1930, díl I a díl II*. Praha: Státní úřad statistický, 1934.

štúdia a 8 už začalo študovať vydatých. Údaje o manželoch nie sú zachované, ale v niektorých prípadoch je uvedený ich titul alebo povolanie (2 inžinieri, 2 profesori, 1 dr., 1 MUDr. – primár, 1 spolužiak – budúci právnik a advokát). V treťom sledovanom období (1932/33 – 1938/39) medzi študentkami sledovaný údaj o osobnom stave preukazuje skutočnosť, že 11 študentiek študovalo vydatých, alebo sa vydali počas štúdia, z toho 6 sa vydalo počas štúdia, 5 prišlo na fakultu už vydatých. Teda v sledovanom období akademických rokov 1921/22 – 1938/39 z celkového počtu 312 študentiek 30 študovalo vydatých.

2.4 Študentky študovali aj na viacerých fakultách

Je potrebné upozorniť na skutočnosť, že v tomto relatívne počiatočnom období ženskej prítomnosti na univerzite je možné nájsť študentky, ktoré študovali právo ako svoju druhú vysokú školu. Na právnickej fakulte sa v akademických rokoch 1926/27 až 1931/32 rozhodli študovať ženy, ktoré už mali vysokoškolské štúdium absolvované, alebo prišli na právnickú fakultu z inej fakulty. Na právnickej fakulte študovali dve doktorky lekárskeho vied a dve doktorky filozofie.³⁸ Okrem toho z filozofickej fakulty v Bratislave alebo v Prahe sa pre právo rozhodli tri študentky.³⁹ Z právnických fakúlt v Prahe a Brne prišli na právnickú fakultu do Bratislavy štyri študentky z Karlovej univerzity v Prahe a tri z Masarykovej univerzity v Brne.⁴⁰ Aj v období akademických rokov 1932/33 až 1938/38 študovali na práve študentky, ktoré už absolvovali inú univerzitu,⁴¹ alebo prišli na štúdium z inej fakulty. Z právnickej fakulty Univerzity Karlovej v Prahe prišlo do Bratislavy sedem študentiek,⁴² z Právnickej fakulty Masarykovej univerzity v Brne jedna študentka,⁴³ z nemeckej právnickej fakulty v Prahe jedna študentka.⁴⁴ Z Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave prišla jedna študentka a z farmaceutickej fakulty v Prahe tiež jedna študentka.⁴⁵ Jedna študentka prestúpila na lekársku fakultu.⁴⁶

³⁸ MUDr. Hedvika Neuerová, vyd. Bányaiová (evidovaná 1 semester) a MUDr. Helena Hatriková, r. Wagnerová (evidovaná 6 semestrov), PhDr. Alžbeta Göllnerová (evidovaná 3 semestre) a PhDr. Míla Glaserová (evidovaná 2 semestre). Medzi absolventkami Právnickej fakulty Univerzity Komenského však nie sú evidované.

³⁹ Ružena Georgia Martinyová (evidovaná 7 semestrov, absolventka 1936) a Kamilla Weissmannová (evidovaná 7 semestrov, absolventka 1932), prešli v Bratislave z filozofickej na právnickú fakultu a Edita Törökóvá (evidovaná 3 semestre, medzi absolventkami nie je evidovaná) prešla z pražskej filozofickej fakulty.

⁴⁰ Z PF UK z Prahy: Jaqueline Matznerová (evidovaná 2 semestre, JUDr. 1930), Maria Ferbsteinová (evidovaná 3 semestre, JUDr. 1933), Dora Chráková (evidovaná 6 semestrov, JUDr. 1936), Janka Wasservoglová (evidovaná 8 semestrov, JUDr. 1935); z PF MU z Brna: Marta Weberová (evidovaná 1 semester), Irena Nussbaumová (evidovaná 3 semestre), Miloslava Anna Opluštilová (evidovaná 1 semester); medzi absolventkami posledné tri nie sú evidované.

⁴¹ MUDr. Julia Tauberová, na fakulte študovala 1 semester, medzi absolventkami Právnickej fakulty UK nie je uvedená.

⁴² Adela Hornová (2 semestre, absolventka 1940), Oľga Zelinková (evidovaná 3 semestre, JUDr. 1934), Zdenka Frantálová (evidovaná v sledovanom období 6 semestrov), Livia Neumannová (evidovaná 2 semestre), Terézia Müllerová (evidovaná 4 semestre), Anna Krupová (evidovaná v sledovanom období 2 semestre, absolventka 1942), Eva Chaloupecká (evidovaná 6 semestrov).

⁴³ Herta Wintersteinová, r. Červinková (evidovaná 3 semestre).

⁴⁴ Irena Sternová, r. Arieová (evidovaná 3 semestre).

⁴⁵ Anna Knotová, vyd. Jirkovská (evidovaná 4 semestre); Alžběta Törökóvá rod. Reismanová (evidovaná 1 semester).

⁴⁶ Edita Lustigová, jej otec bol zubným technikom.

2.5 Sociálne pomery – podľa údajov o otcovi

Sociálne pomery študentiek práva približuje údaj z matriky o otcovi, ktorý aj dokresluje, z akého rodinného prostredia *vyslali*, či možno *privolili k výberu dcéry* na právnickú fakultu. Medzi povolaniami otca u študentiek zo sledovaného obdobia rokov 1921/22 – 1925/26 možno nájsť: advokát, dvaja notári, zverolekár, štyria učители (z toho jeden riaditeľ gymnázia), dvaja univerzitní profesori, jeden emeritný profesor, dvaja evanjelickí farári (z toho jeden zomrel), rabín, dvaja stavitelia a dvaja inžinieri, tabulárny sudca, vrchný inšpektor, vládny rada, ministerský tajomník, vrchný správca dôchodkovej kontroly, štátny úradník, štátny kapitán zemskeho vojenského veliteľstva, plukovník vo výslužbe, banský radca, lesný rada, bankový úradník, úradník na veľkostatku Dechtice, veľkoobchodník, štyria obchodníci a súkromník, prednosta stanice.

Taktiež v ďalšom sledovanom období rokov 1926/27 – 1931/32 študentky v matrikách uvádzali o otcovi, niekedy jeho zamestnanie, prípadne aj jeho adresu. Údaje neboli vyplňané jednotne, niekde chýbali, predsa však je možné načrtnúť, z akého rodinného prostredia prichádzali *dcéry* na právnickú fakultu. Medzi povolaniami otca možno nájsť: advokát (13, z toho: 6 – Bratislava, po jednom: Šamorín, Košice, Lučenec, Zlaté Moravce, Prešov, Komárno), verejný notár (4, z toho: 2 – Bratislava, po jednom: obvodný notár – Liptovský sv. Ján a Poltár), profesor (6), riaditeľ meštianskej školy, učiteľ (4), definitívny správca učiteľov pridelený k Ministerstvu školstva a národnej osvety (domovská obec Spišská Nová Ves, byt Bratislava), prokurista Slovenskej poisťovne (Bratislava), riaditeľ ústavu hluchonemých v Kremnici, rada zemskeho súdu (Rokycany), štátny lesný rada, prezident sedrie, rada najvyššieho súdu (Brno), tabulárny sudca (Košice), prezident krajskeho súdu (Trenčín), oficiál trestnice (Ilava), evanjelický farár, vrchný rada Č.S.D., inšpektor štátnych dráh, riaditeľ krajskej verejnej nemocnice (Trenčín), lekár (MUDr. – Brno, štátny obvodný lekár – Šaštín, lekár – Piešťany), vrchný technický komisár, štátny vrchný záhradník, továrnik (Žilina), dirigent poisťovne Patria, vrchný technický radca, inžinier (3), lesný inžinier, bankový riaditeľ (Bratislava, Zvolen), Ph.Mg. – majiteľ drogerie, major v.v., dôstojník v.v., hlavný kantor (Banská Štiavnica), mestský hlavný tajomník, súkromný úradník (2 a 2 v.v.), mestský úradník, úradník (5), technický úradník, oficiál čs. dráh v.v., dôchodkový referent, vedúci obchodného kruhu (Trnava), statkár, účtovný riaditeľ, obchodník (11), súkromník (2), stavebný podnikateľ, klenotník, obchodný zástupca, živnostník, komisionár, zasielateľ, železničný zriadenec, hospodársky zamestnanec, kolár, mlynár, mäsiar, garbiar, kamenár, inštalatér, špeditér, strojník, traťmajster, sklepmistr, hostinský, záhradník, roľník, penzista (4), aj nezamestnaný (2).

Pre doplnenie sociálnych pomerov študentiek práva z posledného sledovaného obdobia rokov 1932/33 – 1938/39 možno podľa údajov z matriky o otcovi alebo tútorovi medzi povolaniami otca nájsť: advokát (9, z toho: 5 – Bratislava, po jednom: Levoča, Užhorod, Komárno, Berehovo), notár (Lietavská Lúčka, Hranovnica), okresný zverolekár (Trnava), lekár (3 – Mukačevo, Kroměříž, Holič), zubný technik (Banská Bystrica), vrchný rada politickej správy (Bratislava), evanjelický farár, vládny radca a námestník Prezídia poštového riaditeľstva (Bratislava), vládny radca (Bratislava), kontrolór dôchodkovej kontroly (Malacky), tajomník Slovenskej poisťovne Žilina, inžinier – rada štátnych dráh (Bratislava), banský inžinier (Banská Bystrica), inžinier (2), asistent na okresnom súde (Senica), vrchný lesný správca (Košice), hlavný kancelársky oficiál (Bratislava), riaditeľ židovskej

obecnej školy, riaditeľ továrne (Bratislava), riaditeľ cukrovaru, vrchný oficiál ČSD, berný riaditeľ (1 daňový riaditeľ – Čáslav a 1 v.v. – Bratislava), konzul (Praha), úradník (4), inžinier, poštový tajomník (Komárno a 1 v.v. Bratislava), nadporučík, štábný kapitán (a 1 v.v.), vrchný oficiál (Bratislava), policajný strážnik, univerzitný profesor (Bratislava a 2 profesori: Banská Bystrica, Bratislava), riaditeľ školy (Bratislava), riaditeľ reálneho gymnázia (Banská Bystrica), učiteľ (3 a 1 v.v.), správca učiteľ (1 a 1 v.v.), podúradník ČSD, úradník ČSD v.v., úradník, obchodník (8), roľník, hospodár, stolár, strážnik trati, súkromník (2), zámočník, lodný strojvedúci (Petržalka), krajčír (Prešov), kožušník (Banská Bystrica), kníhtlačiar (Banská Bystrica), stolár (Čičov), správca ľudovej školy, penzista, nezamestnaný.

V prvom sledovanom období (1921/22 – 1925/26) zo 45 študentiek sedem uviedlo, že ich otec už zomrel. V druhom období (1926/27 – 1931/32) zo sledovaného počtu 147 študentiek bolo v 15 prípadoch poznamenané, že otec zomrel. V niektorých prípadoch bol uvedený údaj o tútorovi – vdova (z toho bližší údaj: 1 matka obchodníčka, 1 matka súkromníčka, 2 učiteľky), 1 tútor – advokát (Trnava), 1 tútor – dr. – riaditeľ dunajského veľtrhu. V poslednom sledovanom období (1932/33 – 1938/39) zo sledovaného počtu 120 študentiek bolo v 18 prípadoch poznamenané, že otec zomrel. V 15 prípadoch bol uvedený údaj o tútorovi: 12 – vdova, 1 vdova učiteľka, 1 tútor – stolár (rovnaké priezvisko ako zomrelý otec, zrejme strýko, Urmín), 1 tútor – železničný úradník (Čeklís), v troch prípadoch bol v políčku „otec“ len zaznačený „krížik“. Z celkového sledovaného počtu 312 študentiek 40 uviedlo, že ich otec zomrel.

V zjednodušenom vyjadrení, vychádzajúc z údajov uvedených o otcovi, právo študovali študentky v prevažnej väčšine z rodín, kde u otca je logické predpokladať vysokoškolské vzdelanie.

Na doplnenie možno uviesť porovnanie celorepublikové z roku 1930. V Prahe na Karlovej univerzite bolo zapísaných 4293 študentov, z toho 257 žien (v roku 1928: 4465, 1927: 4025). V Brne na Právnickej fakulte Masarykovej univerzite bolo zapísaných 1217 poslucháčov (v roku 1928: 1173, 1927: 925). V Prahe na nemeckej právnickej fakulte bolo zapísaných 1459 poslucháčov a na českej lekárskej fakulte 2095 poslucháčov, z toho 444 žien.⁴⁷ Na Právnickej fakulte Univerzity Karlovej v Prahe teda podiel žien v študentstve predstavoval 6 %. V porovnaní s bratislavskou fakultou je to približne obdobný stav, nakoľko v akademickom roku 1929/30 podiel žien predstavoval 4,6 % a v 1930/31 to bolo 6,3 %. V skúmanom období akademických rokov 1921/22 až 1938/39 podiel žien predstavoval striedavo od 2,5 % do 8,1 %.

2.6 Prvé absolventky práva na Slovensku

Prvých absolventov eviduje Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave od roku 1922. V roku 1926 sa uskutočnili prvé promócie žien a fakulta zaznamenala 6 absolventiek.⁴⁸ V ďalších rokoch sa počet žien študujúcich na Právnickej fakulte Univerzity Komenského i absolventiek postupne rozširoval.

⁴⁷ Naše fakulty právnické. *Všehrd, List československých právníků*. 1930, roč. XI., s. 84.

⁴⁸ Alžbeta Cziglerová (narodená v Košiciach), Margita Hozneková (narodená vo Veľkej Revúcej), Emma Okályiová (narodená vo Važci), Lujza Pappová (narodená v Žarnovici), Helena Růžičková (narodená v Prahe), Otília Váradiová (narodená v Bratislave). Vyhľadávanie absolventov Univerzity Komenského je prístupné na webovom sídle UK; <<https://absolventi.uniba.sk/search.do>>, [náhľad 2014-03-24].

Nasledujúca tabuľka č. 4 uvádza prehľad absolventov Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, a to v priebehu rokov 1926 až 1939, teda od akademického roku 1925/26, v ktorom boli prvými absolventkami ženy a v sledovaní do konca akademického roka 1938/1939:⁴⁹

Tabuľka č. 4

Rok	Počet absolventov	Z toho žien / z toho rozdelenie na „absolvovala“ a „JUDr.“	Podiel žien z počtu absolventov vyjadrený v percentách
1926	53	6 (6 JUDr.)	11,3 %
1927	101	2 (2 JUDr.)	2,0 %
1928	67	7 (7 JUDr.)	10,4 %
1929	96	4 (4 JUDr.)	4,2 %
1930	83	4 (4 JUDr.)	4,8 %
1931	142	10 (10 JUDr.)	7,0 %
1932	277	13 (9 abs. + 4 JUDr.)	4,7 %
1933	262	13 (6 abs. + 7 JUDr.)	5,0 %
1934	145	10 (10 JUDr.)	6,9 %
1935	159	10 (1 abs. + 9 JUDr.)	6,3 %
1936	242	23 (9 abs. + 14 JUDr.)	9,5 %
1937	261	15 (8 abs. + 7 JUDr.)	5,7 %
1938	221	12 (8 abs. + 4 JUDr.)	5,4 %
1939	130	7 (5 abs. + 2 JUDr.)	5,4 %

Zo sledovaného počtu študentiek, ktoré v období od počiatku fakulty do konca akademického roka 1938/39 študovali aspoň jeden semester na Právnickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, t. j. 312 študentiek, možno uviesť, že v uvedenom období fakulta zaevidovala 136 absolventiek, či už s údajom „abs.“, alebo s údajom „JUDr.“. Podiel žien z počtu absolventov v jednotlivých akademických rokoch sa pohyboval v rozmedzí 2 % až 11,3 %, priemerne približne 6,3 %.⁵⁰

ZÁVER

Na Slovensku začali ženy vstupovať do sveta právnického vzdelania po vzniku Československej republiky. Obdobie rokov 1918–1938 je obdobím, kedy sa postupne a prirodzene ženám otvoril priestor naplniť si svoje ambície po akademickom vzdelaní i vysoko

⁴⁹ Údaje o absolventoch sú z webového sídla Univerzity Komenského, <<https://absolventi.uniba.sk/index.do>>. Údaje o absolventoch sú orientačné, nakoľko približne od akademického roka 1931/32 začali sa osobitne evidovať absolventi právnického štúdia, ktorí svoj doktorát získali až nasledujúci rok alebo ešte neskôr, pričom sa počítali medzi absolventov aj pri ukončení právnických štúdií, teda pri získaní absolútoría, aj pri získaní doktorátu.

⁵⁰ Pre zaujímavosť, dnes nie je zriedkavé na právnickej fakulte nájsť podiel 60 % žien z celkového počtu poslucháčov i absolventov. Odhad je približný, lebo vychádza z údajov jednej právnickej fakulty na Slovensku, pričom v súčasnosti pôsobí na Slovensku 6 právnických fakúlt.

odbornej činnosti v oblasti práva. Situácia bola v tomto čase v zásade obdobná aj v zahraničí – hoci k počiatkom takého prieniku v celosvetovom meradle by sme mohli zísť aj pár desaťročí naspäť (napr. USA).

V posudzovanom období akademických rokov 1921/22 – 1938/39 na Právnickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave študovalo aspoň v jednom semestri 312 študentiek. V uvedenom období fakulta zaevidovala 136 absolventiek, pričom prvých šesť promovalo v roku 1926. Podiel žien z celkového počtu študentov za jednotlivé roky predstavoval striedavo od 2,5 % do 8,1 %, podiel absolventiek 2 % až 11,3 %.

V zjednodušenej charakteristike sociálneho prostredia, z ktorého tieto študentky pochádzali, možno vychádzať z údajov uvedených v matrikách fakulty o otcovi. Právo študovali študentky v prevažnej väčšine z rodín, kde u otca je logické predpokladať vysokoškolské vzdelanie a je možné uviesť, že v počte 23 to boli dcéry advokátov, 8 dcér notárov a 6 dcér sudcov. Právnické vzdelanie otca však možno predpokladať vo väčšom počte s ohľadom na uvádzanie konkrétnych profesií (povolání) spojených napr. so štátnou správou.

Vzhľadom na náboženské zloženie študentiek práva na Slovensku – na Právnickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, v Československu podľa štatistických zistení⁵¹ v roku 1921 prevažovalo rímsko-katolícke náboženstvo so 76,3 %, na Slovensku 70,9 % a v roku 1930 s 73,5 %, pričom na Slovensku 71,6 %. Doplniť treba aj údaje za Podkarpatskú Rus, nakoľko tiež odtiaľ prichádzali študentky na fakultu do Bratislavy, v 1921 tam bolo približne 9,1 %, v roku 1930 približne 9,6 % rímsko-katolíkov. Prevažnosť rímsko-katolíckeho vyznania študentiek práva bola výrazná, dosahovala však (v r. 1921–1926) výšku približne 51 %, neskôr (r. 1926–1932) približne 42 %, potom (r. 1932–1939) 49 %. Teda v porovnaní s republikovým i slovenským priemerom rímsko-katolícka časť študentiek na fakulte neodrzadľovala až takú výraznú konfesijnú prevahu.

Na druhom mieste sa po celý čas u študentiek práva udržalo vierovyznanie židovské, najskôr 17,8 %, potom stúplo na 34,7 %, napokon kleslo na 28,3 %. V československom priemere izraelské vyznanie v roku 1921 bolo 2,6 %, pričom na Slovensku 4,5 % a v Podkarpatskej Rusi 15,4 %. V roku 1930 bolo izraelské náboženstvo zaznamenané na Slovensku v 4,1 % a v Podkarpatskej Rusi 14,1 %. V prípade židovského vyznania je naopak neprehliadnuteľne výrazná prevaha študentiek na fakulte oproti celorepublikovému, či slovenskému priemeru židovského obyvateľstva.

Tretím prevažujúcim náboženstvom u študentiek na fakulte bolo evanjelické augsburského vyznania, spočiatku približne 11 %, neskôr 15 %, potom 17,5 %. V štatistických zisteniach sa uvádza, že v roku 1921 bolo v Československu 7,3 % evanjelikov všetkých denominácií, pričom na Slovensku 17,7 %. V roku 1930 bolo v Československu približne 7,7 % evanjelikov všetkých denominácií, na Slovensku 16,7 %. Najväčšou evanjelickou cirkvou v Československu (1930) bola evanjelická cirkev augsburského vyznania na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi. V roku 1921 sa vo vyhodnotení sčítania ľudu uvádza, že najvýznamnejšie z evanjelických vyznaní v Československu sú českobratské, augsbur-

⁵¹ Nasledujúce údaje vychádzajú zo sčítania ľudu v roku 1921 a 1930. In: *Československá statistika – svazek 9, Sčítání lidu v Republice československé ze dne 15. února 1921*. Praha: Státní úřad statistický, 1924. *Československá statistika – svazek 98, Sčítání lidu v Republice československé ze dne 1. prosince 1930, díl I a díl II*. Praha: Státní úřad statistický, 1934.

ské a helvétske (reformované) vyznanie. Na Podkarpatskej Rusi bolo v roku 1921 – 10,4 % a v roku 1930 – 10,2 % evanjelikov všetkých denominácií. Podiel obyvateľstva tohto vyznania na Slovensku najviac odzrkadľuje aj podiel študentiek na fakulte.

Pre doplnenie pravoslávne náboženstvo predstavovalo v Československu v roku 1921 0,5 %, na Slovensku 0,1 % a na Podkarpatskej Rusi 10 % a v roku 1930 v Československu 1 %, na Slovensku 0,3 %, na Podkarpatskej Rusi 15,4 %. Na fakulte sa u študentiek prevládalo spočiatku takmer 9 %, neskôr 1 %, potom bez zastúpenia. Výraznú prevahu v percentuálnom vyjadrení oproti republikovým či slovenským číslam vysvetľuje skutočnosť, že išlo o malé počty sledovaných študentiek v počiatočnom období, spočiatku 4, potom 1, pričom v kontexte šlo aj o dcéry univerzitných profesorov z Ruska pôsobiacich na Slovensku.

K národnostnému zloženiu možno dodať, že v štátnych štatistikách sa v rokoch 1921 uvádzali národnosti: československá, ruská (veľkoruská, ukrajinská a karpatoruská), nemecká, maďarská, židovská, poľská, juhoslovenská (srbská, chorvátska, slovinská), rumunská, cigánska a iná. V roku 1930 sa uvádzali nasledovné „hlavné národnosti“: československá, nemecká, maďarská, ruská, poľská, židovská a iné. Štatistiky síce poskytujú aj pohľady pomeru vyznania cez tieto národnosti, pomer zastúpenia českej a slovenskej národnosti v tomto období však nie je možné z vtedajších politických a spoločenských dôvodov nájsť. Preto aj uvádzanie národnosti slovenskej, českej a československej v matrikách študentiek na fakulte je zaujímavým údajom o ich národnostnom zložení. Pozornosť si zaslúži aj údaj o uvádzaní národnosti židovskej (nie len vyznania izraelského, ktoré si uvádzali študentky v troch sledovaných obdobiach približne 18 % – 35 % – 28 %), židovskú národnosť si študentky spočiatku do matriky neuvádzali, neskôr ich bolo približne 11 %. Náboženské vyznanie u Židov malo osobitný význam v súvislosti s ich etnickou príslušnosťou. Obdobne sa tento princíp spájal u (karpatských) Rusov – Rusi v Československu predstavovali v 97 % vyznanie pravoslávne a grécko-katolícke. V roku 1930 sa v Československu prihlásilo 24,5 % Židov k československej národnosti, 12,8 % k nemeckej a 4,7 % k maďarskej národnosti. Nemožno však hovoriť o pravom etnickom splyvaní, lebo k židovskej národnosti sa prihlásilo 57 % osôb izraelského vyznania, najviac na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi, kde to bolo 92,6 % izraelitov. V roku 1920 sa v Československu k židovskej národnosti prihlásilo 53,9 % osôb izraelského náboženstva. Podiel izraelského vyznania a židovskej národnosti študentiek v matrikách na fakulte má svoju výpovednú hodnotu aj s ohľadom na porovnanie stavu na fakulte v Bratislave so stavom v advokácii na Slovensku. Národnostné zloženie v advokácii charakterizoval v roku 1923 dr. Fajnor nasledovne: „...Na Slovensku pôsobí asi 1000 advokátov, z čoho je Slovákov 50 nanajvyš 60, 300 patrí k Maďarom z *pomadařčenej slovenskej gentry* a ostatní sú Židia...“⁵² V tomto období bol advokátsky svet ešte bez žien. Z odhadu židovského podielu v advokácii v roku 1923 – približne 60 % – možno odvodiť, že tento prevažujúci podiel postupne nahrádzal v národnostnom zložení študentiek podiel slo-

⁵² Zo záznamu z 23. 6. 1923; dr. Šámal, kancelár prezidentskej kancelárie podáva správu prezidentovi republiky o stretnutí s dr. Fajnom, prezidentom bratislavskej tabule, ktorého stretol 18. 6. 1923 vo vlaku (cestou z Bratislavy do Malých Topolčianok cez Nové Zámky), kedy hovorili o slovenských pomeroch v súdnictve a advokácii; Slovenský národný archív Fond Zoznam kópií archívnych dokumentov z Archívu kancelárie prezidenta Praha, č. 154, šk. 47.

venskej národnosti a rímsko-katolíckeho vyznania. Túto prevahu však nemožno generalizovať s ohľadom na všetky právnické povolania a na celkový stav právnického študentstva, nakoľko židovský element prevažoval najmä v slobodných povolaniach.⁵³

Nemožno vyjadriť štatistické údaje o percentuálnom zastúpení obyvateľstva na Slovensku študujúceho na vysokých školách, respektive vysokoškolsky vzdelaných osôb v aktívnom živote, v období začiatku alebo prvej polovice 20. storočia. Iste to bol celkom iný pomer ako v súčasnosti – napr. počítanie na desiatky tisíc maturantov ročne a celkovo ešte o čosi viac miest pripravených prijať študenta na vysokoškolské štúdium. Orientáciu snáď poskytne údaj: v roku 1921 podľa úradných štatistík na Slovensku pôsobilo podľa prehľadu ekonomicky aktívneho obyvateľstva približne 1,75 milióna obyvateľstva v poľnohospodárstve, lesníctve, rybolove, priemysle, vo výrobných živnostiach, v domácich a osobných službách; pričom asi 170 tisíc obyvateľov pôsobilo vo verejnej službe, slobodných povolaniach a vojsku a v obchode, peňažníctve a doprave. Teda približne u 9,7 % obyvateľstva možno odhadnúť či predpokladať vysokoškolské vzdelanie. Oproti tomu v roku 1930 to bolo približne 2 milióny ku 225 tisícom obyvateľov v uvedenom členení, teda približne 11,3 %.⁵⁴ Z odhadu počtu či podielu vysokoškolsky vzdelaných obyvateľov ale nemožno identifikovať podiel žien a mužov, nakoľko vysokoškolské vzdelávanie žien bolo práve v počiatočkoch. Pre porovnanie podľa sčítania obyvateľov, domov a bytov v roku 2011 bolo na Slovensku evidovaných 5 397 036 obyvateľov (z toho 2 769 264 žien), z toho prvý stupeň terciárneho vzdelania dosiahlo 707 326 obyvateľov (z toho 380 192 žien) a druhý stupeň terciárneho vzdelania 40 642 (z toho 18 626 žien). Nejedná sa však o porovnanie podielu vysokoškolsky vzdelaných obyvateľov v celkovom ekonomicky aktívnom obyvateľstve, vidno však už iný podiel mužov a žien vysokoškolsky vzdelaných.⁵⁵

Evidentné je, že za približne storočie sa situácia v právnickom vzdelávaní žien na Slovensku rapidne zmenila. A to nielen na Slovensku a nielen v právnickom vzdelávaní. Ženy do právnického vzdelania u nás vstúpili od počiatku 20-tych rokov 20. storočia, od 30-tych rokov začali prenikať do právnických povolání. Možno len podotknúť, že ženy malými krôčikmi postupne prenikali do pozícií v štátnych službách, do politickej správy, súdnictva, štátneho zastupiteľstva, pričom trocha ľahšie to bolo v samospráve. V Československu do súdnictva vstúpili ženy v roku 1930.⁵⁶ Napríklad na Slovensku od roku 1931 do 1938 sa stalo 15 žien advokátkami, a od roku 1925 do 1938 sa postupne 86 žien zapísalo k advokátom za advokátske koncipientky (advokátske kandidátky).

⁵³ Napr. z hľadiska histórie advokácie v Rakúsku a hodnotenia redukcie stavov v advokátskom povolaní v roku 1938 z rasistických i politických dôvodov, ešte podľa pomerov za monarchie „...boli občania s iným ako kresťanským vierovyznaním všeobecne vylúčení zo štátnych úradov, čím potom táto časť vzráňajúceho sa meštianstva usilovala prednostne o slobodné povolania ako advokát alebo lekár...“. In: J. Weixelbaum. *Dejiny rakúskej advokácie*, zborník z Medzinárodnej vedeckej konferencie o histórii advokácie *Sloboda advokácie v dejinách*, Bratislava 30. 11. 2012. Bratislava: SAK, 2013, s. 17.

⁵⁴ TIŠLIAR, P. Populačný vývoj a zamestnanosť z rodovej perspektívy. In: G. Dudeková a kol. *Na ceste k modernej žene, kapitoly z dejín rodových vzťahov na Slovensku*. Bratislava: VEDA, 2011, s. 347.

⁵⁵ Štatistický úrad SR, *Výsledky sčítania v 2011 v dátových kočkách*. <<http://datacube.statistics.sk/SODB/TM1WebLogin.aspx>>, [náhľad 2014-07-14].

⁵⁶ K postupnému prenikaniu žien do právnických profesií pozri bližšie: ZAVACKÁ, K. Právničky v československej republike. Absolventky práva a právna prax v Československu po roku 1918. In: G. Dudeková a kol. *Na ceste k modernej žene, Kapitoly z dejín rodových vzťahov na Slovensku*. Bratislava, VEDA, 2011, s. 592 a násl.

Samozrejme, roky 1938 a 1939 znamenali výrazné oklieštenie tejto profesie, najmä z rasových dôvodov (v roku 1937 na Slovensku pôsobilo približne 1400 advokátov, po vojne už len približne 330 advokátov,⁵⁷ z toho jedna žena). Rápidna zmena je vyjadrená v tom, že necelé storočie prinieslo z nuly približne 60 % – v súčasnosti je približne taký podiel žien študentiek i absolventiek práva. Aj ďalšie približné čísla poukazujú na širšie súvislosti – ku koncu roka 2013 Slovenská advokátska komora evidovala približne 5500 advokátov, z toho približne 40 % žien a približne 2500 advokátskych koncipientov, z toho približne 55 % žien. Trend sa netýka výlučne sveta právnických profesií. Možno uviesť aj príklad ďalšieho slobodného povolania – veterinárnych lekárov. Tento svet pôvodne tiež patril výlučne mužom, v štúdiu i vo výkone profesie, dnes už je na Univerzite veterinárneho lekárstva a farmácie väčšina študentiek.⁵⁸

Napokon možno tieto riadky ukončiť aforizmom, s ponukou viacero prípustných interpretácií:

Nádej

*Dejiny končia, my začíname.*⁵⁹

Príspevok je čiastočne súčasťou riešenia projektu Právne argumenty a právne princípy ako pramene práva, č. APVV-0562-11.

JUDr. Mgr. Martina Gajdošová, PhD.

Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

⁵⁷ MANIK, R. *Advokácia včera a dnes*. Bratislava: SAK a Univerzitná knižnica v Bratislave, (v tlači).

⁵⁸ Vysoká škola veterinárska v Košiciach bola na Slovensku zriadená v roku 1949, dnes Univerzita veterinárskeho lekárstva a farmácie v Košiciach, <<http://www.uvm.sk/sk/historia-uvlf-v-kosiciach>> [náhľad 2014-10-05]; porovnaj napr: Informačný spravodajca Komory veterinárneho lekárstva Slovenskej republiky, č. 03/2014, „Predstavujeme vám kandidátku na rektora UVLaF v Košiciach prof. MVDr. Janu Mojžišovou, PhD.“, s. 32; v 80-tych rokoch 20. storočia predstavovali študentky približne pätinu študentov všeobecného veterinárneho lekárstva.

⁵⁹ BERDISOVÁ, L. – KÁČER, M. 33 aforizmov a o videní (sa). In: *Quid leges sine moribus? (Metamorfózy vývoja štátu a práva v dejinách)*. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta, 2014, s. 235.

Martina Gajdošová

First Women in Legal Education in Slovakia in the Czechoslovak Republic in the period 1918–1938

Abstract: The article focuses on the admission of women into legal education in Slovakia in Czechoslovakia within the period of 1918–1938. The article explains legal education in Slovakia, mostly at the Faculty of Law, Comenius University in Bratislava. Special reflection is given to female students at the Faculty of Law, Comenius University in 1921–1938 (1939). The data indicating representation of the woman element at the faculty are drawn from the Comenius University Archive, Faculty of Law Comenius University, namely the registries of winter and summer semesters of academic years 1921/22 – 1938/39 and also from personal registries of students. The article provides report on the number of women, their religion and nationality, it also describes social circumstances of students – women. Information is divided into three time periods – 1921/22 – 1925/26, when faculty registered the first female graduate –; second period 1926/27 – 1931/32, period of increase of the quantity of students and third period 1932/33 – 1938/39, period of decrease of quantity of students. The article also summarises information on the Faculty graduates and provides some statistical data. In the marked period of 1918–1938 the last observed academic year is the year 1938/39, so it partly includes data from 1939, after the creation of Slovak Republic.

Key words: students, women of law, legal education (Czechoslovakia 1918–1938), Faculty of Law of Comenius University